

УДК 657:336.71

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-19>**Жам О.Ю.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Національного авіаційного університету**Калюженко Д.В.**здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Магістр»
Національного авіаційного університету**Харченко Л.І.**здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Магістр»
Національного авіаційного університету**Zham Olena, Kaliuzhenko Diana, Kharchenko Lubov**
National Aviation University**ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ
ВІДОБРАЖЕННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ
У БАЛАНСАХ БАНКІВ І ПІДПРИЄМСТВ****ORGANIZATION AND METHODOLOGY OF ACCOUNTING,
ANALYSIS AND AUDIT OF THE DISPLAY OF TANGIBLE ASSETS
IN THE BALANCE SHEETS OF BANKS AND ENTERPRISES**

Основний науковий результат статті полягає у розмежуванні понять матеріальні, нематеріальні, монетарні активи підприємств і банківських установ. Надано критичну оцінку змісту статей балансу підприємств і банків на предмет їх матеріальності, надано характеристику синтетичних рахунків, призначених для обліку матеріальних активів банківських установ. Визначено спільну множину матеріальних активів підприємств і банківських установ. Запропоновано перейменувати відповідну статтю балансу банківських установ на «Кошти та їх еквіваленти». Встановлено відмінності у відображенні матеріальних активів у балансах підприємств і банківських установ. Систематизовано вимоги до відображення матеріальних активів у примітках до фінансової звітності банківських установ у частині: принципів облікової політики, коштів та їх еквівалентів, кредитів та заборгованості клієнтів, інвестиційної нерухомості, основних засобів, інших активів, необоротних активів, утримуваних для продажу, та активів групи вибуття.

Ключові слова: організація, методика, облік, аналіз, аудит, відображення, матеріальні активи, баланс, банки, підприємства.

The main scientific result of the article consists in distinguishing the concepts of tangible, intangible, monetary assets of enterprises and banking institutions. Assets that are not intangible, monetary, or securities are tangible. A critical assessment of the content of the balance sheet items of enterprises and banks is given in terms of their materiality, and a description of synthetic accounts intended for accounting of tangible assets of banking institutions is given. The common set of tangible assets of enterprises and banking institutions is determined. It is shown that in the balance sheet, the value of tangible assets is included in the residual value as the difference between the balance of active and contracted accounts. For fixed assets, investment real estate, other non-current tangible assets, counter-accounts are represented by depreciation, in banking institutions they are also used to record reserves for the risks of non-confirmation of cash and bank metals. It was determined that cash funds in the balance sheets of enterprises are shown under the item "Cash and their equivalents", while in the balance sheets of banking institutions under the item "Cash funds and their equivalents". It is proposed to rename the relevant article of the balance sheet of banking institutions, taking into account the etymology of the Ukrainian words, to "Funds and their equivalents". It has been established that the differences in the display of tangible assets in the balance sheets are reduced to the following: the principle of increasing liquidity applies to enterprises of the real sector of the economy, while the principle of decreas-

ing liquidity applies to banking institutions. A specific feature of banking institutions is the presence of tangible assets, which are collateral for customer loans and debts, represented by movable property and immovable property (including residential and non-residential). The requirements for the display of tangible assets in the notes to the financial statements of banking institutions have been systematized in terms of: accounting policy principles, funds and their equivalents, customer loans and debts, investment real estate, fixed assets, other assets, non-current assets held for sale, and disposal group assets.

Key words: organization, methodology, accounting, analysis, audit, display, material assets, balance sheet, banks, enterprises.

Постановка проблеми. Основу операційної діяльності суб'єктів господарювання будь-яких видів діяльності становлять активи, які класифікуються за різними ознаками: оборотністю (необоротні, оборотні), матеріальною формою (матеріальні, нематеріальні), або, як казав класик теорії бухгалтерського обліку Лука Пачолі, осяжні та неосяжні. Поділ активів на необоротні і оборотні є офіційно визнаним, оскільки таким чином вони структуровані у балансі (звіті про фінансовий стан). Щодо розмежування активів на матеріальні і нематеріальні, такої єдності не існує, тобто існуючі визначення не дозволяють визначити їх суму як одиницю. НП(С)БО 8 визначає нематеріальний актив як немонетарний актив, що не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [1]. Визначення матеріального активу міститься лише у Законі України від 28.12.1994 № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств», який втратив юридичну силу з прийняттям Податкового Кодексу України, дослівним воно є: «основні фонди та оборотні активи у будь-якому виді, що відрізняється від коштів, цінних паперів, деривативів та нематеріальних активів». Тобто, дискусійним є відношення монетарних активів до складу матеріальних чи нематеріальних. НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» визначає монетарні статті як кошти, а також активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання облікового відображення матеріальних активів у фінансовій звітності суб'єктів господарювання є предметом дослідження ряду вчених. Шендригоренко М.Т., Карченкова О.Л. [3; 4] доходять висновку, що необоротні матеріальні активи є одним із найважливіших чинників організації виробничого і господарського процесу підприємства будь-якої галузі, а процес внутрішнього аудиту операцій із малоцінними оборотними і необоротними матеріальними активами є досить трудомістким і пов'язаний з уважністю самого внутрішнього аудитора.

Колумбет О.П. [5; 6] досліджує проблематику формування облікової політики в системі управління оборотними матеріальними активами, а також існування їх втрат із позицій юри-

дичного, економічного та соціального значення. Глебовою Н.В. [7, с. 213] вдало досліджено вплив функціонального призначення матеріальних активів підприємства на їх облікове відображення. Сторожук Т.М. [8, с. 86] конкретизує функціональне призначення різних груп інших необоротних матеріальних активів, які за своїми характеристиками впливають на організацію їх обліку, аналізу та аудиту. Проблемні аспекти обліку необоротних та оборотних матеріальних активів у бюджетних установах є предметом дослідження Метелиця В.М., Коваль Н.І. [9, с. 203]. Високо оцінюючи науковий доробок зазначених авторів, слід констатувати факт недостатньої ідентифікації матеріальних активів як об'єктів обліку, аналізу та аудиту.

Мета статті – удосконалення організації і методики обліку, аналізу та аудиту відображення матеріальних активів у балансах банків і підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 № 433 [10]. Вони поширюються на усіх суб'єктів господарювання (далі – СГД), окрім банків і бюджетних установ, і узгоджені з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО 1), затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73.

При складанні фінансової звітності СГД можуть визначати склад статей, передбачених основним і додатковим переліком НП(С)БО 1, керуючись критеріями суттєвості інформації, можливістю достовірного визначення оцінки їх вартості. Інформація про матеріальні активи розкривається у балансі, виходячи з того, що їх оцінка може бути достовірно визначена і очікується отримання в майбутньому економічних вигід, пов'язаних з їх використанням. Витрати на придбання та створення матеріального активу, який не може бути відображений в балансі, включаються до складу витрат звітного періоду.

У статті «Нематеріальні активи» в балансі відображається вартість об'єктів відповідно до НП(С)БО 8, при цьому окремо наводяться пер-

вісна та залишкова вартість, а також нарахована сума накопиченої амортизації. Підсумок балансу формує залишкова вартість нематеріальних активів, яка визначається як різниця сум первісної вартості і накопиченої амортизації.

Для СГД реального сектора економіки важливою статтею матеріальних активів балансу є «незавершені капітальні інвестиції», в якій відображається вартість незавершених на дату балансу капітальних інвестицій на будівництво, реконструкцію, модернізацію необоротних активів, виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів тощо.

Виробничий потенціал СГД реального сектора економіки значною мірою визначається матеріальною статтею «Основні засоби», в якій наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які відповідають вимогам НП(С)БО 7 «Основні засоби», затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 року № 92. Матеріальна складова зазначеної статті формується також вартістю основних засобів, отриманих у довірче управління або на праві господарського відання (оперативного управління), інших необоротних матеріальних активів. За цією статтею окремо розкривається первісна вартість, сума зносу основних засобів та їх залишкова вартість, яка і включається до підсумку балансу.

Фактом розмежування операційної та інвестиційної діяльності є виокремлення такої матеріальної статті балансу, як «Інвестиційна нерухомість», в якій відображаються об'єкти відповідно до НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 02.07.2007 № 779, за справедливою вартістю.

Для СГД аграрного сектора економіки важливою статтею є «Довгострокові біологічні активи», в яких відображається вартість матеріальних активів відповідно до НП(С)БО 30 «Біологічні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005, за справедливою вартістю. Якщо застосовується первісна вартість, то при визначенні залишкової вартості враховується сума накопиченої амортизації.

Для СГД реального сектора економіки вважаємо недоречним відносити до матеріальних інвестицій такі статті: «Довгострокові фінансові інвестиції», в якій відображаються фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент; «Довгострокова дебіторська заборгованість», в якій відо-

бражається заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Також вважаємо, що не є матеріальним активом стаття «Відстрочені податкові активи», в якій відображається сума податку на прибуток, яка підлягає відшкодуванню в наступних періодах, визначених відповідно до НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 № 353. Активи за додатковою статтею «Гудвіл», в якій відображається сума перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання, що визначається відповідно до НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», затвердженого наказом Міністерства фінансів України 07.07.1999 № 163, також вважаємо такими, що не відносяться до матеріальних.

Особливим випадком для формування статей, які не відносяться до матеріальних, для страхових компаній є «Відстрочені аквізиційні витрати», що мали місце протягом поточного та/або попередніх звітних періодів, а також «Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах», у яких страховиками відображаються кошти, зокрема, які перебувають в управлінні Моторно-транспортного страхового бюро України.

Стаття «Інші необоротні активи» є гібридною, в якій відображається як вартість матеріальних активів, так і частини монетарних з обмеженим терміном використання.

Стаття «Запаси» є 100% матеріальною, урегульованою НП(С)БО 9 «Запаси», затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» інформація про запаси може деталізуватися у додаткових статтях, що стосуються виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції та товарів. Складовими статті «Виробничі запаси» є малоцінні та швидкозношувані предмети, сировина, основні і допоміжні матеріали, паливо, покупні напівфабрикати і комплектуючі вироби, запасні частини, тара, будівельні та інші матеріали, призначені для споживання в ході нормального операційного циклу. Матеріальною є додаткова стаття балансу (звіту про фінансовий стан) «Незавершене виробництво», яка містить витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги), а також вартість напівфабрикатів власного виробництва і валову заборгованість замовників за будівельними контрактами. Додаткова матеріальна стаття «Готова продук-

ція» містить запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам. Продукція, яка не відповідає наведеним вимогам (крім браку), та роботи, які не прийняті замовником, відображаються у складі незавершеного виробництва. У додатковій матеріальній статті «Товари» відображається без суми торгових націнок вартість залишків товарів, які придбані підприємствами для подальшого продажу. У матеріальній статті «Поточні біологічні активи» відображається вартість дорослих тварин на відгодівлі і в нагулі, птиця, звірі, кролики, дорослі тварини, вибракувані з основного стада в оцінці за справедливою або первісною вартістю, а також рослинництва (зернові, технічні, овочеві та інші культури) в оцінці за справедливою вартістю, облік яких ведеться згідно з НП(С)БО 30 «Біологічні активи», затвердженим Наказом Міністерством фінансів України від 18.11.2005 № 790.

Вважаємо додаткові статті «Депозити перестраховання», «Частка перестраховика у страхових резервах», у яких страховиками наводиться сума за угодами перестраховання щодо передачі страхового ризику, визначена та оцінена сума частки перестраховиків у страхових резервах кожного виду є монетарними, які не є матеріальними. Такий же статус має додаткова стаття «Векселі одержані», в якій відображається забезпечена векселями заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги. Не є матеріальними статті дебіторської заборгованості, які носять монетарний характер: за продукцію товари, роботи, послуги (заборгованість покупців або замовників, скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто)), за розрахунками: за виданими авансами (у рахунок наступних платежів), з бюджетом (з фінансовими і податковими органами, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету, у т.ч. з податку на прибуток); з нарахованих доходів (дивідендів, процентів, роялті), внутрішніми (між пов'язаними сторонами та учасниками групи). Дебіторська заборгованість, яка відповідає зазначеним вище умовам, відображається як інша поточна відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237.

Стаття «Поточні фінансові інвестиції» є монетарною, це активи, які не є матеріальними, з термінами погашення, що не перевищує один рік, з можливістю вільної реалізації в будь-який момент часу. Стаття «Гроші та їх еквіваленти» (в

національній або іноземній валюті) є гібридною, оскільки матеріальними є активи, представлені готівкою в касі підприємства, коштами в дорозі, не є матеріальними активами гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, електронні гроші, еквіваленти грошей.

Стаття «Витрати майбутніх періодів» не є ані монетарною, ані матеріальною, оскільки в ній відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів.

У статті «Інші оборотні активи» відображаються суми оборотних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу «Оборотні активи».

Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття, що відображаються у розділі III активу балансу (звіту про фінансові результати), є матеріальними на принципах, визначених НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07.11.2003 № 617.

Підставою для критичної оцінки матеріальних активів банків є Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена Постановою Правління Національного банку України від 24.10.2011 № 373 [1].

Банк, який має дочірні компанії, складає консолідовану річну фінансову звітність, який не має – індивідуальну річну фінансову звітність. Валютою фінансової звітності є гривня, одиницею вимірювання – тисячі гривень з такими правилами округлення – менше 500 гривень – 0, більше 500 гривень – 1000. Консолідована та неконсолідована фінансова звітність банків має бути перевірена та підтверджена аудиторською фірмою відповідно до Закону України від 07.12.2000 № 2121-III «Про банки і банківську діяльність».

Матеріальні активи відображаються у таких статтях балансу банківських установ: грошові кошти та їх еквіваленти; інвестиційна нерухомість; основні засоби та нематеріальні активи; необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття.

Матеріальні рахунки 100 «Банкноти та монети», 101 «Дорожні чеки», 110 «Банківські метали» мають такі субрахунки: 1001, 1011, 1101 (каса банку); 1002, 1012, 1102 (каса відділень банку); 1003, 1013 (обмінні пункти), 1004 (банкомати), 1005 (інкасація до перерахування), 1007, 1017, 1107 (банкноти та монети, дорожні чеки, банківські метали в дорозі). Зазначені рахунки є активними. Ризики не підтвердження готівко-

вих коштів та банківських металів відображаються на контрактивних рахунках 1090 і 1190. Таким чином, у підсумок балансу банківської установи банкноти та монети, дорожні чеки, банківські метали входять за вартістю, яка дорівнює різниці залишків на активних та контрактивних рахунках.

Матеріальними є активи, представлені запасами матеріальних цінностей: 3400 (на складі), 3402 (у підзвітних осіб), дорогоцінні метали: 3403 (в банку), 3407 (в дорозі), 3408 (необоротні активи, утримувані для продажу), 3409 (майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя).

Основні засоби та інвестиційна нерухомість представлені за дебетом активних рахунків 4400 «Основні засоби», 4410 «Інвестиційна нерухомість», їх знос – за контрактивними рахунками 4409 – «Знос основних засобів», 4419 «Знос інвестиційної нерухомості». Таким чином, у підсумок балансу основні засоби та інвестиційна нерухомість входять за вартістю, яка дорівнює різниці залишків на активних та контрактивних рахунках.

У четвертому класі Плану рахунків банківської установи передбачені такі рахунки для обліку матеріальних активів: 4430 «Капітальні інвестиції за незавершеним будівництвом і за не введеними в експлуатацію основними засобами», 4431 «Обладнання, що потребує монтажу», 4500 «Інші необоротні матеріальні активи». Для останнього рахунку передбачений контрактивний рахунок 4509 «Знос інших необоротних матеріальних активів». За рахунком 4530 відображаються капітальні інвестиції за основними засобами, що отримані в оперативний лізинг (оренду).

Баланс банківської установи є надто агрегованим, тому для розуміння її фінансового стану важливе значення має формування приміток, які формуються відповідно до Методичних рекомендацій щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України, затверджених Постановою Правління Національного банку України від 29.12.2015 № 965.

У Примітці 4 «Принципи облікової політики» банк стисло викладає основні принципи облікової політики в частині таких матеріальних активів:

– кошти та їх еквіваленти – розкриває їх склад, у т. ч. до яких установлено обмеження щодо їх використання;

– інвестиційна нерухомість – визначає критерії визначення, первісного визнання та її подальшої оцінки. Визнання за справедливою вартістю передбачає залучення до оцінки незалежного оцінювача, розкриття інформації про методи та використані суттєві припущення;

– основні засоби – розкриває особливості їх первісного визнання та подальшої оцінки; пері-

одичність переоцінки; визнання зменшення корисності;

– необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття – встановлює критерії визначення необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття; порядок їх первісного визнання та подальшої оцінки, зміни в плані продажу;

– амортизація – розкриває методи амортизації матеріальних активів, порядок їх встановлення та перегляду, виходячи зі строків корисного використання (експлуатації).

Інформація про матеріальні активи банківської установи відображається у таких примітках:

1. Примітка 6 «Грошові кошти та їх еквіваленти». У таблиці 1 зазначеної примітки виділяється сума готівкових коштів, у таблицях 2 «Негрошові інвестиційні операції» та 3 «Негрошові фінансові операції» розкриваються дані про інвестиційні та фінансові операції, виконані без використання грошових коштів та їх еквівалентів і не включені до Звіту про рух грошових коштів.

2. Примітка 9 «Кредити та заборгованість клієнтів» містить таблиці 5 і 6, в якій відображається інформація про кредити в розрізі видів забезпечення за звітний і попередній періоди, у т.ч. коштами, нерухомим майном (у т.ч. житлового призначення), іншими активами.

3. Примітка 13 «Інвестиційна нерухомість» розкриває інформацію щодо неї за методом справедливої вартості або за методом собівартості. Таблиця 1 побудована за балансовим методом у двох опціях. У першій до справедливої вартості інвестиційної нерухомості на початок періоду додаються капітальні інвестиції на реконструкцію, надходження шляхом об'єднання компаній, переведення до необоротних активів, утримуваних для продажу, та активів групи вибуття, вираховуються переведення до (з) категорії будівель, що зайняті власником, вплив перерахунку у валюту подання звітності, прибутки (збитки) від переоцінки до справедливої вартості, інші зміни. Таким чином визначається справедлива вартість інвестиційної нерухомості станом на кінець періоду. Друга опція стосується методу собівартості, коли відображається залишок на початок періоду землі, будівель, їх частин, землі і будівель у частині первісної вартості, зносу, зменшення корисності. До нього додаються придбання капітальних інвестицій на реконструкцію, амортизація, зменшення корисності, переведення з категорії капітальних інвестицій до інвестиційної нерухомості, надходження в результаті об'єднання бізнесу, переведення до необоротних активів, утримуваних для продажу, та активів групи вибуття. Вибуття становить переведення до (з) категорії будівель,

зайнятих власником, інші зміни. Враховується вплив перерахунку у валюту звітності. Таким чином визначається залишок інвестиційної нерухомості станом на кінець періоду у частині первісної вартості, зносу, зменшення корисності. Банківська установа в частині інвестиційної нерухомості має розкрити інформацію про застосовані методи амортизації, їх ставки, строк корисного використання; причину, через яку неможливо достовірно визначити їх справедливую вартість, а також можливий діапазон оцінок, у якому найбільш ймовірно перебуває остання. Таблиця 2 «Суми, що визнані у Звіті про прибутки і збитки та інший сукупний дохід» містить інформацію про дохід від оренди інвестиційної нерухомості за звітний і попередній період, прямі операційні витрати (включаючи ремонт і обслуговування) від інвестиційної нерухомості, що генерує дохід від оренди, інші прямі витрати, що не генерують дохід від оренди. Таблиця 3 «Інформація про мінімальні суми майбутніх орендних платежів за невідомою операційною орендою, якщо банк є орендодавцем» деталізує часові обрії отримання майбутніх орендних платежів за операційною орендою: до 1 року, від 1 до 5 років, понад 5 років.

4. Примітка 15 «Основні засоби та нематеріальні активи» розкриває інформацію про рух основних засобів за попередній і звітний період у розрізі таких їх груп: земельні ділянки; будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); інші основні засоби; інші необоротні матеріальні активи; незавершені капітальні вкладення в основні засоби та нематеріальні активи. Балансова вартість на початок періоду визначається як різниця первісної (переоціненої) вартості основних та їх зносу з урахуванням придбання, пов'язаним з об'єднанням компаній. Надходження становлять капітальні інвестиції на добудову основних засобів та вдосконалення нематеріальних активів, переведення до необоротних активів, утримуваних для продажу, та активів групи вибуття, інші переведення. Вибуття формують амортизаційні відрахування, зменшення (відновлення) корисності, переоцінка первісної вартості та/або зносу. Враховується вплив перерахунку у валюту подання звітності, інші зміни. Таким чином визначається балансова вартість основних засобів на кінець періоду. Операції надходження, передавання, переведення, вибуття основних засобів обліковуються за балансовою вартістю. Обов'язковому розкриттю підлягає інформація про вартість основних засобів: із обмеженими правами щодо володіння, користування та розпорядження; оформлених

у заставу; тимчасово не використовуваних через консервацію, реконструкцію; вилучених з експлуатації на продаж; повністю амортизованих. Також мають розкриватися методи оцінки справедливої вартості основних засобів, рівні їх ієрархії.

5. Примітка 17 «Інші активи» містить інформацію про дорогоцінні метали і майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя.

6. Примітка 18 «Необоротні активи, утримувани для продажу, та активи групи вибуття» містить інформацію про інвестиційну нерухомість та основні засоби.

Висновки з проведеного дослідження. Основний науковий результат статті полягає у розмежуванні понять матеріальні, нематеріальні, монетарні активи підприємств і банківських установ. Матеріальними є активи, які не є нематеріальними, монетарними, цінними паперами. Надано критичну оцінку змісту статей балансу підприємств і банків на предмет їх матеріальності, надано характеристику синтетичних рахунків, призначених для обліку матеріальних активів банківських установ. Спільною множиною матеріальних активів підприємств і банківських установ є: готівкові кошти; капітальні інвестиції, запаси товарно-матеріальних цінностей, інвестиційна нерухомість; основні засоби; інші необоротні матеріальні активи. У підсумок балансу вартість матеріальних активів входить за залишковою вартістю, що визначається як різниця сальдо за активними і контрактивними рахунками. За основними засобами, інвестиційною нерухомістю, іншими необоротними матеріальними активами контрахунки представлені зносом, у банківських установах вони використовуються також для обліку резервів на ризики не підтвердження готівкових коштів та банківських металів.

Готівкові кошти у балансах підприємств відображаються за статтею «Кошти та їх еквіваленти», тоді як у балансах банківських установ за статтею «Грошові кошти та їх еквіваленти». Враховуючи етимологію українських слів, вважаємо більш доречним формулювання «Кошти та їх еквіваленти», тому пропонується перейменувати відповідну статтю балансу банківських установ.

Відмінності у відображенні матеріальних активів у балансах зводяться до такого: у підприємств реального сектора економіки діє принцип зростання ліквідності, у банківських установ – зменшення. Специфічною особливістю банківських установ є наявність матеріальних активів, які є забезпеченням за кредитами та заборгованість клієнтів, представлені рухомим майном і нерухомим майном (у т.ч. житлового і нежитлового призначення).

Систематизовано вимоги до відображення матеріальних активів у примітках до фінансової звітності банківських установ у частині: принципів облікової політики, коштів та їх еквівалентів, кредитів та заборгованості клієнтів, інвестиційної нерухомості, основних засобів,

інших активів, необоротних активів, утримуваних для продажу, та активів групи вибуття.

Метою подальших досліджень є удосконалення організації і методики обліку, аналізу і контролю нематеріальних активів банків і підприємств.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 21.07.2023).
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193. URL: <http://surl.li/jhnzd> (дата звернення: 22.07.2023).
3. Шендригоренко М.Т. Актуальні питання обліку та аудиту малоцінних оборотних і необоротних матеріальних активів. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 4. С. 185–188.
4. Шендригоренко М.Т., Карченкова О.Л. Актуальні питання обліку інших необоротних матеріальних активів та напрями їх вирішення. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 5-2. С. 137–140.
5. Колумбет О.П. Втрати оборотних матеріальних активів: обліковий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 9(2). С. 180–184.
6. Колумбет О.П. Облікова політика в системі управління оборотними матеріальними активами. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія: Економіка і управління*. 2014. Вип. 27. С. 236–244.
7. Глебова Н.В. Особливості організації обліку матеріальних активів на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 9(3). С. 212–215.
8. Сторожук Т.М. Елементи облікової політики підприємств щодо інших необоротних матеріальних активів. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2018. Вип. 2. С. 79–87.
9. Метелиця В.М., Коваль Н.І. Проблемні аспекти обліку необоротних та оборотних матеріальних активів у бюджетних установах. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 3. С. 193–204.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 24.07.2023).
11. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України від 24.10.2011 № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text> (дата звернення: 23.07.2023).
12. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України від 29.12.2015 № 965. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0965500-15#Text> (дата звернення: 25.07.2023).

References:

1. The Ministry of Finance of Ukraine (1999) On the approval of the National accounting regulation (standard) 8 "Intangible assets": order from 18.10.1999 No. 242. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (accessed July 21, 2023).
2. The Ministry of Finance of Ukraine (2000) On the approval of the National accounting regulation (standard) 21 "Effect of changes in exchange rates": order from 10.08.2000 No. 193. Available at: <http://surl.li/jhnzd> (accessed July 22, 2023).
3. Shendryhorenko M.T. (2018) Aktualni pytannia obliku ta audytu malotsinnykh oborotnykh i neoborotnykh materialnykh aktyviv [Current issues of accounting and auditing of low-value current and non-current material assets]. *Biznes-navihator*, vol. 4, pp. 185–188.
4. Shendryhorenko M.T., Karchenkova O.L. (2019) Aktualni pytannia obliku inshykh neoborotnykh materialnykh aktyviv ta napriamy yikh vyrishennia [Actual issues of accounting for other non-current material assets and directions for their solution]. *Biznes-navihator*, vol. 5-2, pp. 137–140.
5. Kolumbet O.P. (2014) Vtraty oborotnykh materialnykh aktyviv: oblikovyi aspekt [Losses of tangible assets: accounting aspect]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 9(2), pp. 180–184.
6. Kolumbet O.P. (2014) Oblikova polityka v systemi upravlinnia oborotnyimi materialnymi aktyvami [Accounting policy in the system of management of movable tangible assets]. *Zbirnyk naukovykh*

prats Derzhavnoho ekonomiko-tehnolohichnoho universytetu transportu. Ser.: Ekonomika i upravlinnia, vol. 27, pp. 236–244.

7. Hliebova N.V. (2014) Osoblyvosti orhanizatsii obliku materialnykh aktyviv na pidpriemstvi [Peculiarities of the organization of accounting of material assets at the enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 9(3), pp. 212–215.
8. Storozhuk T.M. (2018) Elementy oblikovoi polityky pidpriemstv shchodo inshykh neoborotnykh materialnykh aktyviv [Elements of the accounting policy of enterprises regarding other non-current material assets]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 79–87.
9. Metelytsia V.M., Koval N.I. (2020) Problemni aspekty obliku neoborotnykh ta oborotnykh materialnykh aktyviv u biudzhетnykh ustanovakh [Elements of the accounting policy of enterprises regarding other non-current material assets]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 3, pp. 193–204.
10. The Ministry of Finance of Ukraine (2013) On the approval of Methodological recommendations for filling out financial reporting forms: order from 28.03.2013 No. 433. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (accessed July 24, 2023).
11. The National Bank of Ukraine (2011) On the approval of the Instructions on the procedure for drawing up and publishing financial statements of Ukrainian banks: order from 24.10.2011 No. 373. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text> (accessed July 23, 2023).
12. The National Bank of Ukraine (2015) On the approval of Methodological recommendations on the procedure for drawing up notes to the financial statements of banks of Ukraine: order from 29.12.2015 No. 965. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0965500-15#Text> (accessed July 25, 2023).